

"Önként terjesztettem a szamizdatkiadványokat"

Szerző: szamizdatos » szomb. márc. 07, 2009 2:05 pm
„Önként terjesztettem a szamizdatokat”

Kövesi Ágnes

Az illegális kiadványok és könyvek terjesztéséről, a demokratikus ellenzéki csoportokról, valamint a Magyar Október Pártról beszélgettem Bogád Antal költővel, publicistával.

Mikor hallott először a Demokratikus Ellenzékről?

1982 decemberében a Szabad Európa Rádión keresztül Kasza László műsorában, ahol az erősödő Demokratikus Ellenzékről, illetve több házkutatásról beszélgettek. Szó volt Rajk László építész Galamb utcai, Solt Ottília szociológus Komjádi Béla utcai, valamint a szintén szociológus Lengyel Gabriella Déri Miksa utcai lakásának átkutatásáról. A két hölgy elsősorban cigánykutatásokkal foglalkozott. Felhívták a figyelmet a Szegényeket Támogató Alapon (SZETA) keresztül a Kádár-rendszerben meglévő mélyszegénységre.

A SZETA által ismerkedett meg az ellenzéki körökkel?

Eljártam a támogató gyűlésekre. Itt olyan embereket kerestek, akik mind anyagiakban, mind a csomagok feladásában, illetve a ruhák gyűjtésében segíteni tudtak. A tervük az volt, hogy a mélyszegénységben élő – elsősorban vidéken élő – cigányságot segítsék, és a problémáikra felhívják a figyelmet.

Hogyan kezdte terjeszteni a szamizdatokat?

A terjesztés bekapcsolódásába 1983 tavaszán került sor, amikor Krassó Györggyel megismerkedtem egy SZETA gyűlésen. Említette, hogy szamizdatbutikot tart fenn II. kerületi Fő utcai lakásában, s megkért, hogy segítsek. Mivel a postán dolgoztam kézbesítőként, a munkám során rengeteg emberrel találkoztam, így ennek semmi akadályát nem láttam.

Milyen jellegű kiadványokról volt szó?

Eleinte a Hírmondót terjesztettem, amelyet Demszky Gábor AB Független Kiadója jelentetett meg, illetve a Beszélőt. Ezt akkoriban Kőszeg Ferenc, Kis János, Haraszi Miklós és Nagy Bálint szerkesztette. Krassó a későbbiek folyamán megbízott további szamizdatok terjesztésével is: például az AB Független Kiadó Elméleti vállalat-gazdaságtan, illetve Bibó István 1956-os visszaemlékezései köteteivel. Majd 1984-ben sor került a Bibó Emlékkönyv, illetve radikálisabb, Ami kimaradt a Bibó Emlékkönyvből dolgozatok kiadványára is. Később Nagy Jenő Demokratáját is terjesztettem.

Hogyan raktároztak és szállítottak?

A kötetek Krassó lakásán voltak elérhetőek, a raktározás itt volt, illetve a nagyobb elosztóhelyeken. Innen hazavittem, mert nem tudtam egyszerre ilyen mennyiséget eladni. Egyszer volt 1984 táján egy táskaátkutatásom, azonban a rendőrök egy könyvet sem vettek el, csak felírták az adataimat.

Mennyiért árulta az illegális folyóiratokat?

Teljesen változó volt. A Hírmondót és a Beszélőt 50-60 forint körüli áron, majd később 70 forintért. Ez nem számított drágának az akkori viszonyok között. A könyvkiadványok pedig 200-300 forint körül mozogtak a magasabb raktározási kockázatok miatt.

Mennyi példányszámban terjesztett?

A Hírmondóból és a Beszélőből havonta 50-50 darabnyit. Az értelmiség ki volt éhezve a második nyilvánosságra, így megvolt a kereslete.

Milyen hierarchia jellemezte az elosztást?

Hierarchiáról nem tudok. Mindenki önként terjesztett a baráti körében, és számos név nélküli, külső segítő is dolgozott ebben.

Úgy hallottam, Miklóssy Endre volt a Beszélő elosztói apparátusának vezetője.

Erről most hallok először. Nekem erről Krassó nem beszélt. Igyekezett minél kevesebb konkrétumot említeni, s úgy konspirálni, hogy a lehető legkisebb legyen a hálózatok lebukásának veszélye. A szamizdatok előállítása konspiráció nélkül eleve hamvába hullt kísérletnek bizonyult volna. A terjesztőknek például nem kötötték az orrára, hogy hol készülnek és mekkora példányszámban a kiadványok.

Hatóságilag mivel járt mindez?

Figyeltek, ezáltal az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában elég vastag dossziét kaptam. A III/III-as ügyosztály célszemélye voltam. A titkosszolgálati tartótisztek neve megtalálható az anyagomban, azonban az ügynökök listáját a mai napig nem kaptam meg. Krassót rendőri felügyelet alá helyezték a kiadványok miatt, s többször bevitték a rendőrkapitányságra, majd sajtóvétség címén 10 ezer forintos büntetéseket szabtak ki rá.

Krassó közben elhagyta Magyarországot. Tartották a kapcsolatot?

1985-ben ment ki Londonba Miklós bátyjához, aki egy házi balesetben égési sérüléseket szenvedett, s csak 1989-ben tért vissza. Kint megalakította a Magyar Október Sajtószolgálatot. Az egyik tudósítója voltam, az itteni házkutatásokról és zaklatásokról telefonon tájékoztattam. A beszélgetéseinket a Szabad Európa Rádió és a BBC is átvette, így tudósítani tudott az egységes Demokratikus Ellenzéket érintő zaklatásokról.

Miért kezdte el a terjesztést? Milyen érzések foglalkoztatták akkoriban?

Mivel jómagam is tollforgató ember vagyok, fontosnak tartottam, hogy a másként gondolkodók véleménye eljusson az emberekhez, mert a békés változást szellemi előkészítés nélkül elképzelhetetlennek tartottam. A Hírmondó és a Beszélő cikkeiből minden héten ismertetett szemelvényeket a Szabad Európa Rádió Kasza László (Levente) Kommentár Nélkül műsorában, szerdánként 19 óra 10 perckor. Sajnos azonban az Égtájak Között és a Demokrata folyóiratok nem kerültek sem ebben, sem más műsorban ismertetésre. Bennünket itt is diszkrimináltak.

Milyen irányok jellemezték a Demokratikus Ellenzéket?

Volt egy plebejus-radikálisabb, illetve egy mérsékeltebb szárnya. Demszky Gábor, Solt Ottilia, Nagy András, Kőszeg Ferenc és Kis János képviselték az utóbbit. Míg Krassó György, Nagy Jenő és jómagam az előbbit, de ide tartozott Bokros Péter, Molnár Tamás, Pálinkás Róbert és Philip Tibor is. 1986-ban csatlakoztam a Vox Humana körhöz, akik az Égtájak Között szamizdatkiadványt adták ki havi rendszerességgel. A terjesztése mellett publikáltam is a földalatti folyóiratban. Két írásomat a Nagy Jenő névvel fémjelzett illegális folyóirat, a Demokrata közölte. Míg a Demokratikus Ellenzék mérsékeltebb szárnyánál egy év leforgása alatt öt házkutatást tartott a rendőrség, addig a radikálisabb szárnyára nem egy esetben háromszor ennyi jutott. Természetesen a házkutatásokat követően, sajtórendészeti vétség címén pénzbírságot szabtak ki rájuk.

Miben különbözött a mérsékeltebb, illetve a radikális szárny álláspontja és gondolkodásmódja? Miben értettek egyet?

Míg a mérsékeltebb szárny eleinte hallani sem akart az 1956-os forradalomról, addig a radikálisabb szárny a szabadságharc örökösének tartotta magát. Az önálló és független Magyarország megteremtését tűzte ki céljául, békés eszközök segítségével. A mérsékeltebb szárnyat hasonló célok vezérelték, de jobban ismerték a diktatúra természetét, ezért árnyaltabban fogalmazták meg kiadványaikban a mondandójukat a pártállam lebontásáról. Közös elképzelésünk volt a kommunista diktatúra lebontása, azonban a különbségek ellenére is tiszteltük és becsültük egymást, s nem hagytuk, hogy a diktatúra csahosai éket verjenek közénk.

Ön miért a radikális szárnyat választotta?

Mert túlságosan is arisztokratikusnak tartottam a mérsékeltebbet. Az is zavart, hogy közülük többek szülei kommunisták voltak, így bizonyos szempontból Ófelsége ellenzékének tekintettem őket, akiket a hatalom zsörtölődve ugyan, de mégis csak eltűrt. Kádár János külföldi útjain nem egyszer büszkélkedett azzal, hogy nálunk megtűrik az ellenzéket. Míg a radikálisabb szárny nem az ő kutyáik kölyke volt, ezért igyekeztek leválasztani, és a gyakori házkutatásokkal ellehetetleníteni a működésünket.

Mivel jellemezné a szamizdatosok szubkultúráját?

A különböző összejövetelek többnyire magánlakásokon, baráti légkörben zajlottak. Itt általában a szerzők felolvastak a gondolataikból, és itt szervezték meg az önkéntesekből a terjesztő

hálózatot. A légkör kellemes és meghitt volt. A rendezvényeknek többnyire Solt Ottília adott otthont, a Komjádi Béla utcai lakásában.

Ön a Magyar Október Párt egyik alapítója volt. Miről szólt a párt programja?

A párt 1989 nyarán alakult, miután Krassó hazatért. Ekkora már megalakult több szervezet, illetve pártcsíra is. Demonstrációkat szerveztünk, ahol valódi demokráciát követeltünk. Ledöntöttük Münnich Ferenc szobrát, s harcoltunk a Münnich utca Nádorra kereszteléséért. Zsíros kenyeret osztottunk a Csepel Művek előtt, ezáltal felhívtuk a figyelmet a kommunista rendszer és a demokratikus ellenzék összeborulására, s a választójogi törvény visszáságaira. Krassó megjósolta egy Magyar Narancsos cikkében, hogy ez az emberek pártoktól való elfordulását fogja eredményezni, előre látva a mai fejleményeket. Emellett tiltakozásul az összegyűjtött kopogtatócédulákat elégettük. Úgy gondoltuk, nagyon sok pártot kizártak a választásokból, nem voltak egyenlő esélyek, amely elsősorban a média felelőssége volt. Akkoriban 150-200 párt alakult, azonban hat jutott be – a négyszázalékos bejutási küszöb által – az 1990-es választásokon az Országgyűlésbe.

Mit adott Önnek és mit köszönhet a szamizdatos időszaknak?

Hitet és reményt adott, hogy a túlerő ellenére, a szellem fegyverével térdre lehet kényszeríteni az Orosz Birodalom magyar helytartóit.

*

Életrajz:

Bogád Antal István nyugdíjas 1944. március 28-án született Budapesten. A közéletben 1983-tól vesz részt, amikor a demokratikus ellenzék munkájába bekapcsolódott. 1986-ban aláírója volt a kelet-európai ellenzékiek által készített Memorandumnak. A rendszerváltás után is aktívan tevékenykedik azért, hogy állítása szerint valódi rendszerváltás történjék, mert szerinte az addigi elit átmentette hatalmát a gazdaságba, ennek következtében erőfölényét négy esztendő múltán politikaira sikerült átkonvertálnia.